

Vlaams
Parlement

ingediend op **356** (2014-2015) – Nr. 2
4 september 2015 (2014-2015)

Verslag

namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
uitgebracht door Lorin Parys en Katrien Schryvers

over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door minister Jo Vandeurzen

**Eindrapport Expertpanel
'Wegen tot erkenning en herstel
bij gedwongen adopties'**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Bart Van Malderen.

Vaste leden:

de dames Caroline Croo, Danielle Godderis-T'Jonck, Lies Jans, de heren Lorin Parys, Peter Persyn, mevrouw Tine van der Vloet;

de dames Griet Coppé, Cindy Franssen, Vera Jans, Katrien Schryvers;

de dames Freya Saeys, Martine Taelman;

mevrouw Freya Van den Bossche, de heer Bart Van Malderen;

mevrouw Elke Van den Brandt.

Plaatsvervangers:

de heer Björn Anseeuw, de dames Vera Celis, Cathy Coudyser, de heer Koen Daniëls,

de dames Ingeborg De Meulemeester, Manuela Van Werde;

mevrouw Sonja Claes, de heer Dirk de Kort, de dames Kathleen Helsen, Tinne Rombouts;

de heer Jo De Ro, mevrouw Emmily Talpe;

de heren Jan Bertels, Renaat Landuyt;

mevrouw Elisabeth Meuleman.

Documenten in het dossier:

356 (2014-2015) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

INHOUD

I. Uiteenzetting door Ariane Van Den Berghe, Vlaams Adoptieambtenaar en voorzitter van het expertenpanel	4
1. Samenstelling van het expertenpanel	4
2. Werkwijze, opdracht en beperkingen	4
3. Vooraf	5
4. Voorwerp van onderzoek.....	5
5. Vaststellingen	5
6. Aanbevelingen	6
6.1. Individuele erkenning en herstel	6
6.2. Collectieve erkenning en herstel	6
6.3. Toekomstig beleid	7
II. Vragen van de leden	7
III. Uiteenzetting door Marleen Adriaens, voorzitter van vzw Mater Matuta	10
IV. Uiteenzetting door Jo Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	11
V. Vragen van de leden	14
Gebruikte afkortingen	16

Op 3 en 23 juni 2015 behandelde de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin het eindrapport van het expertenpanel over gedwongen adopties, met als titel 'Wegen tot erkenning en herstel bij gedwongen adopties'.

De commissie hoorde op 3 juni 2015 Ariane Van Den Berghe, Vlaams Adoptieambtenaar en voorzitter van het expertenpanel, en Marleen Adriaens, voorzitter van vzw Mater Matuta.

Op 23 juni 2015 wisselde de commissie van gedachten over dit rapport met Jo Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

1. Uiteenzetting door Ariane Van Den Berghe, Vlaams Adoptieambtenaar en voorzitter van het expertenpanel

1. Samenstelling van het expertenpanel

Na getuigenissen van slachtoffers van gedwongen adoptie in de media en in het Vlaams Parlement (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 257/1) heeft de heer Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, een panel met deskundigen uit verschillende sectoren samengesteld om beleidsaanbevelingen over gedwongen adoptie te formuleren. De leden waren mevrouw Stas, maatschappelijk werkster en criminologe van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk; mevrouw Van Stichel, stafmedewerker bij Fara, een luister- en informatiepunt over zwangerschapskeuzes dat meisjes, vrouwen en koppels begeleidt in hun beslissings- en verwerkingsproces bij ongeplande (tieder)zwangerschap; mevrouw Vandeborre, coördinator van het Zoekregister; mevrouw Moens, stafmedewerker bij Zorgnet Vlaanderen en klinisch kinderpsychologe; de heer Vanobbergen, kinderrechtencommissaris; mevrouw De Wilde, Universiteit Gent, vakgroep Sociale Agogiek, auteur van een doctoraatsonderzoek over de Gentse weeshuizen en deskundig in het praten met slachtoffers; mevrouw Vander Steene, ondervoorzitter van de Unie van Nederlandstalige Jeugdmagistraten; en de heer Cassiman, emeritus geneticus van de KU Leuven. Het panel werd voorgezeten door Ariane Van Den Berghe zelf.

2. Werkwijze, opdracht en beperkingen

Het panel trachtte eerst een duidelijk zicht te krijgen op het probleem vanuit de ervaringen van geboortemoeders, geadopteerden en adoptieouders. Vzw Mater Matuta kwam getuigen op de eerste vergadering, en leverde ook informatie van geboortemoeders en geadopteerden. Voorts baseerde het panel zich op verhalen in de media en geanonimiseerde verhalen van geboortemoeders die het Vlaams Centrum voor Adoptie ontving. Voor de metiskinderen nam het panel het onderzoek van mevrouw Heynssens als uitgangspunt. Ook de ervaringen van het Zoekregister werden aangehoord. De heer Rahoens kwam getuigen over zijn ervaring met adopties als vast afgevaardigde bij de jeugdrechtbank in de jaren tachtig. Hij ging in die periode ook geregeld op bezoek bij een van de tehuizen voor moeders in West-Vlaanderen. Mevrouw De Wilde besprak de wegen tot heling en herstel bij mensen met een instellingsverleden, en de ervaringen in het buitenland. De heer Cassiman gaf advies over een DNA-databank.

De minister vroeg het panel aanbevelingen te formuleren over heling en herstel van de slachtoffers, en over het adoptiebeleid. Vervolgens boog het panel zich over de aanbevelingen van het Vlaams Parlement zoals een analyse van de meldingen die bij 1712 binnenkwamen en een advies over de DNA-databank (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 220/1). Het panel botste op de moeilijkheid om een juist beeld te krijgen van wat er precies gebeurd is. Een databank met informatie over de adoptiepraktijk, laat staan over gedwongen adopties, bestaat niet. De

getuigenissen zijn de enige informatiebron, en slechts een klein deel van de slachtoffers treedt naar voren. De deskundigen kijken ook met de blik van vandaag, terwijl de geesten en de kennis sindsdien een grondige evolutie doormaakten.

3. Vooraf

Het rapport gaat dan wel over gedwongen adopties, heel wat vaststellingen gaan onvermijdelijk over adoptie in het algemeen. Daarbij komt dat kennis van de gangbare praktijk noodzakelijk is om te weten waar het bij gedwongen adopties fout liep. Contextschetsing en aanbevelingen gaan ruimer en vaak over adoptie in het algemeen. Het rapport streeft naar inzicht en analyse, maar doet geen uitspraak over de schuldvraag. Dat was niet de opdracht en is bij uitstek de bevoegdheid van de gerechtelijke instanties. Het panel heeft nuance nagestreefd en elke waardeoordeel over de keuze die vrouwen maken om hun kind af te staan, gemeden.

4. Voorwerp van onderzoek

Het voorwerp van onderzoek was ten eerste de adopties in Vlaanderen van de jaren vijftig tot en met 1989 van kinderen die in Vlaanderen geboren zijn, alsook van kinderen van Vlaamse vrouwen sous x bevallen in Frankrijk en van metiskinderen die naar Vlaanderen gebracht werden. Ten tweede ging de aandacht naar die adopties waarover er problemen gesignaleerd werden in de werkwijze: de begeleiding van de geboortelouder bij de afstand, de vrije en geïnformeerde instemming van de geboortelouder, de nazorg voor de geboortelouder die afstand deden en voor de geadopteerden, in het bijzonder wanneer die vragen hadden over hun afkomst. In 1989 is bemiddeling decretaal beperkt tot erkende adoptiediensten. Bemiddeling, begeleiding en nazorg worden sindsdien door dat kader geregeld. Dat neemt niet weg dat er ook vandaag nog adopties zonder bemiddeling gebeuren en dat niemand kan garanderen dat er geen problemen meer zullen opduiken.

5. Vaststellingen

Voor drie clusters, begeleiding van geboortelouder, vrije instemming en nazorg, zijn de problemen afgezet tegen de gangbare praktijk. Ongeplande zwangerschappen en druk bij de keuze om het kind al dan niet te houden, zijn van alle tijden. Maatschappelijke factoren of de invloed van omgeving of hulpverleners volledig uitsluiten, is onmogelijk. De maatschappelijke, pedagogische en juridische context waarin gedwongen adopties zich afspeelden, is ook relevant. Erkende diensten voor bemiddeling waren er niet. Heel wat organisaties zoals ziekenhuizen of OCMW's bemiddelden, terwijl dat niet tot hun (kern)opdracht behoorde en ze geen specifieke professionele kennis ter zake hadden. Omvattend toezicht op het proces was er niet, hoewel de interventie van enkele vaste instanties nodig was. Rechtbanken en notarissen beperkten zich echter veelal tot de strikte toepassing van hun deeltaak.

Een ongehuwd zwangere vrouw kwam in die dagen in een precare toestand terecht, maar ook buitenechtelijke kinderen hadden tot het arrest-Marckx op het einde van de jaren zeventig een ander statuut dan kinderen geboren binnen een wettelijk huwelijk. Daarnaast waren er amper anticonceptie- noch abortusmogelijkheden. Alleenstaande moeders werden niet begeleid. Ook pleegzorg stond nog niet op punt als volwaardig alternatief.

De omvang van de problematiek heeft het panel niet kunnen vaststellen. Exacte cijfers over adoptie in die periode zijn er immers niet. Over bepaalde jaren zijn er wel gedeeltelijke gegevens, bijvoorbeeld als iemand onderzoek verricht heeft en

alle afschriften van jeugdrechtbanken en notarissen heeft verzameld. Een centrale registratie was er niet. De dossiers van de instanties die occasioneel bemiddelden, waren veelal opgesteld in functie van de kerntaken van die organisatie. Zo is er soms informatie te vinden in ziekenhuis- of OCMW-dossiers. Voorts is er heel wat informatie verloren gegaan of vernietigd, en zijn de getuigenissen door de tijd gekleurd.

Dat de omvang van gedwongen adoptie onduidelijk is, neemt niet weg dat de getuigenissen wel een duidelijk beeld schetsen. De historische en maatschappelijke context heeft op sommige vlakken zeker een invloed gehad (bijvoorbeeld een gebrek aan nazorg), maar tegelijk werden zaken gerapporteerd die zelfs in die tijd en context ongeoorloofd waren. Zo melden getuigen dat hun kind weggenomen is, ook al zegden ze uitdrukkelijk dat ze dat niet wilden.

Bij de gedwongen adoptie van metiskinderen en hun overbrenging naar België speelde de koloniale context een belangrijke rol. Dat sommige ouders echter niet wisten wat er met hun kinderen zou gebeuren, of verkeerde informatie kregen, kan niet gekoppeld worden aan de context. Enkelen werden bijvoorbeeld voorgelogen dat hun kinderen na hun studies zouden terugkomen. Zulke zaken zijn manifest fout. De tijdgeest verschoont ze niet.

6. Aanbevelingen

6.1. Individuele erkenning en herstel

Het panel bekeek voorts hoe de slachtoffers erkenning en herstel kunnen krijgen. Het heeft individuele en collectieve aanbevelingen, maar ook beleidsaanbevelingen gedaan. Wat geboorteparenten en adoptiekinderen het vaakst vragen, is hulp bij hun zoektocht, bij voorkeur door een onafhankelijke dienst. Sommige slachtoffers associëren de adoptiediensten immers met hun negatieve ervaringen. Voorts is een wettelijke regeling voor de overdracht van dossiers aan het Vlaams Centrum voor Adoptie en het inzagerecht nodig, waar ondertussen al initiatief voor genomen is. Daaraan gekoppeld is de vraag naar een DNA-databank in het bijzonder van belang voor de vrouwen die sous x in Frankrijk afstand deden van hun kind. Kinderen in België geboren hebben de naam op de geboorteakte als een aanknopingspunt voor hun zoektocht. Het panel stelt voor om de DNA-databank ruimer te zien en niet alleen te bestemmen voor adoptiekinderen en geboorteparenten maar ook voor kinderen van anonieme donoren, voor allerlei afstemmingsvragen dus. Wie een zoekvraag stelt, zou een goede begeleiding moeten krijgen, waardoor de DNA-databank best gekoppeld wordt aan een afstammingscentrum. Het panel ziet geen enkele reden om metiskinderen en hun Afrikaanse geboorteparenten niet dezelfde hulp en steun te bieden, hoewel dat moeilijker uitvoerbaar is. Allicht kan een beroep gedaan worden op de expertise over interlandelijke adoptie van adoptiediensten en het Vlaams Centrum voor Adoptie.

6.2. Collectieve erkenning en herstel

Om culpabilisering of slachtofferstigmatisatie te vermijden, pleit het panel ervoor in de communicatie rekening te houden met de groep die geen problemen signaleert. Van de collectieve aanbevelingen is de erkenning van het leed dat slachtoffers van gedwongen adopties ervaren, de belangrijkste. De verhalen over gedwongen adoptie kwamen ook al in de jaren tachtig en negentig in de media, maar het heeft lang geduurd eer de instanties of de politieke wereld reageerden. Daarom pleit het panel ervoor om naast de erkenning van het leed, daarvoor verontschuldiging aan te bieden. Bij deze gelegenheid zou er ook een oproep kunnen zijn aan alle betrokkenen om adoptiedossiers over te dragen aan het Vlaams Centrum voor Adoptie en om bereidwillig mee te werken aan zoektocht-

ten. Een tastbare herinnering zou het gebeurde erkennen en het een plaats geven in de collectieve geschiedenis. Dat kan bijvoorbeeld door een tentoonstelling naar analogie van die over misbruik in jeugdzorg in het Gentse Guislainmuseum.

6.3. Toekomstig beleid

Voor het panel moet regelgeving voor binnenlandse adoptie duidelijke regels bevatten voor het informeren van alle geboortelouders, zowel bij adopties van ongekende als van gekende kinderen. Voorts is volgens het panel goede begeleiding nodig bij de keuze tot afstand, aangepast voor minderjarigen; een centrale registratie van alle adopties; een regeling voor de bewaring van de dossiers; een regeling voor het inzagerecht van geadopteerden, gekoppeld aan het recht van geboortelouders om beperkt informatie te krijgen over de kinderen die ze afstonden; een informatie- en sensibiliseringscampagne; goede samenwerking met de eerstelijnszorg in de welzijns- en gezondheidssector; en beter uitgewerkte, gecentraliseerde informatie over de keuzemogelijkheden van ongepland zwangere vrouwen. Er is het goede voorbeeld van Brussel dat al een centraal informatienummer en een website heeft.

Voorts pleit het panel voor een minimale regeling voor discrete en zelfs anonieme bevallingen. Het Franse Conseil national pour l'accès aux origines personnelles staat in voor de bewaring van gegevens van vrouwen die afstand doen sous x, en begeleidt zoektochten. In de Noord-Franse departementen doet nog altijd een onverklaarbaar hoog percentage vrouwen afstand sous x, wat er lijkt op te wijzen dat het om Vlaamse vrouwen gaat. Dat kan een oplossing zijn voor sommige noodsituaties, maar die vrouwen krijgen geen begeleiding bij hun keuze en evenmin nazorg. De kinderen zullen hun biologische ouders nooit kennen. Ook om die reden pleit het panel voor een Vlaamse regeling om discreet te bevallen. Het panel vraagt daarnaast om de vragen die leven over anoniem donorschap en draagmoederschap niet naast zich neer te leggen, anders dreigen er over enkele jaren (vergelijkbare) getuigenissen over misstanden op te duiken.

II. Vragen van de leden

Elke Van den Brandt dankt het panel voor het ernstige werk, de heldere presentatie en het rapport. Het lijkt niet gemakkelijk een genuanceerd rapport te schrijven zonder zaken te verbloemen. Haar vraag of de opdracht te beperkt was, wordt dadelijk ontkracht door *Ariane Van Den Berghe*.

Eenieder is geconditioneerd door zijn omgeving, zo weet *Elke Van den Brandt*, maar sommige gebeurtenissen zijn niet door de tijdsgeest te vergoelijken. Gebeuren er ook vandaag nog bewuste misbruiken? Waar ligt de grens en zijn er bijkomende maatregelen nodig? Vindt mevrouw Van Den Berghe het nodig om nog andere experts te raadplegen vooraleer de DNA-databank op te richten? Raadpleging voor afstammingsvragen is gerechtvaardigd, maar mogelijks wordt er door anderen misbruik van gemaakt.

Het advies is eerder praktisch van aard en vertrekt niet van het recht van het kind op informatie over zijn afstamming. Dat recht botst met een regeling voor anonieme bevallingen, met anoniem donorschap en bepaalde vormen van draagmoederschap. Hoe ziet de spreker dat?

Tot slot informeert ze of het panel alle informatie van OCMW's en andere instanties kreeg die het nodig had voor zijn onderzoek.

Ook *Katrien Schryvers* dankt het panel voor het werk en het snelle, duidelijke en genuanceerde rapport. Hoewel bepaalde zaken niet door de beugel konden, gaat het niet op iedereen die betrokken was bij adoptie te culpabiliseren. Soms liep het wel goed. Niemand is vrij van invloed van de tijdsgeest. Het Vlaams Parlement moet echter zo objectief mogelijk naar de huidige adoptiepraktijken kijken om te vermijden dat iemand over twintig jaar opwerpt dat de bewindvoerders in 2015 bepaalde misstanden hadden moeten zien.

Het Vlaams Parlement kan de collectieve aanbevelingen, bij voorkeur unaniem gesteund, omzetten in regels. Bij de aanbevelingen voor individueel herstel focust de spreker op de DNA-databank. Op haar actuele vraag daarover heeft minister Vandeuren geantwoord experts te zullen consulteren (*Hand. VI.Parl.* 2014-15, nr. 34). Hoewel het heel wat mensen kan helpen, is een dergelijke databank niet zo eenvoudig. Mogelijks is Vlaanderen te klein als schaal en is een federaal initiatief nodig. Voorts is niet duidelijk welke gegevens er in Frankrijk beschikbaar zijn.

Het Vlaams Parlement maakt daarnaast werk van een regeling voor binnenlandse adoptie. Het heeft daartoe het advies van het Vlaams Centrum voor Adoptie over adoptie van een gekend kind en begeleiding van ongewenst zwangere moeders aandachtig bestudeerd.

Lorin Parys dankt voor het serene, snelle en goede werk van het panel. Ook hij acht het belangrijk niet iedereen die ooit met adoptie bezig was, te culpabiliseren. Het federale niveau denkt aan het opheffen van de anonimiteit van spermadonoren, en aan een instituut dat de link legt tussen donor en kind. Hoe kan een Vlaams afstammingsinstituut of een DNA-databank daar dienstig voor zijn?

Ook *Freya Van den Bossche* is blij met het snelle en degelijke werk. Het is en blijft echter papier. De slachtoffers van gedwongen adoptie hebben actie nodig. De minister bekijkt alles en consulteert nog wat experts, maar er zijn al genoeg experts geweest en de grootste experts zijn de slachtoffers. Heel wat aanbevelingen kunnen snel uitgevoerd worden. Hoe lang duurt het bijvoorbeeld om excuses te formuleren of psychologische hulp te bieden aan wie de zoektocht wil aanvatten? Ook dossiers kunnen zo worden bezorgd. Een DNA-databank oprichten, vergt uiteraard tijd. Heeft de adoptieambtenaar zicht op de timing van acties? Welke aanbevelingen worden uitgevoerd? En hoe? Het is tijd iets te veranderen voor wie zijn hart is komen luchten in naam van vele andere lotgenoten. Hoe verzoent de adoptieambtenaar het recht van het kind om zijn afkomst te kennen met de vraag voor regelingen van discreet bevallen en draagmoederschap?

Ariane Van Den Berghe denkt niet dat de opdracht van het panel te beperkt was. Zo is de schuldvraag terecht niet aan het panel voorgelegd.

Fouten of misbruiken kunnen vermeden worden door geboortemoeders goed te begeleiden. Om die reden vraagt het panel ook een minimale begeleiding bij de adoptie van gekende kinderen waar er geen adoptiedienst tussenbeide komt. De adoptie is dan een overeenkomst tussen de partijen en de procedure wordt louter voor de rechtbank gevoerd. Vlaanderen kan de begeleiding dan wel aan de binnenlandse adoptiediensten toevertrouwen, maar dat maakt het nog geen vast onderdeel van de procedure, die federaal geregeld moet worden. Rechters kunnen echter ook nagaan of de partijen voldoende geïnformeerd zijn, en of de toestemming vrij en zonder dwang is gegeven. Er mag worden van uitgegaan dat er vandaag de dag geen wezenlijke problemen zijn.

Het panel beveelt de oprichting van een DNA-databank aan, maar doet geen uitspraak over procedure, taken of regels. Dat neemt niet weg dat het panel zich bewust is van de risico's op misbruik. Er is nog verder onderzoek nodig om een degelijk kader op te stellen. Een DNA-databank is idealiter federaal, waardoor ze ook gebruikt kan worden bij het opheffen van de anonimiteit bij donoren. Twee verschillende instituten lijkt niet aangewezen. In Nederland bestaat er al zo een instituut, maar in Frankrijk is de regelgeving en het draagvlak voor het gebruik van DNA veel kleiner. Omdat elk land er anders mee omgaat, zou internationale samenwerking de zaak vertragen.

De aanbevelingen over discreet bevallen en anoniem donorschap zijn algemener dan de andere. Meer details zou te ver gevoerd hebben en daarvoor was er geen tijd. De aanbeveling kiest niet voor of tegen anonimiteit, en evenmin voor een bepaalde regeling. Experts zijn het er wel over eens dat een regeling niet eenzijdig mag focussen op de rechten of de positie van het kind. Ook met de positie van de geboortemoeder moet rekening worden gehouden. Een regeling in het belang van het kind heeft geen zin als ze door geboortemoeders als bedreigend gezien wordt. Zij bevinden zich in een precaire situatie en hebben op dat moment discretie nodig. Het panel was daar eensgezind over. Net als in andere delicate situaties, zoals donorschap en draagmoederschap, staat de adoptieambtenaar een transparante regeling in het belang van alle partijen voor.

Er is overleg gepland over de overdracht van OCMW-dossiers. Heel wat mensen en instellingen zijn aangesproken en aangeschreven. Het Vlaams Centrum voor Adoptie heeft van enkele instellingen al gegevens gekregen. Best wat materiaal is verloren en vernietigd. Ondanks de wettelijke regeling vergt een en ander tijd, vaak voelt het Vlaams Centrum voor Adoptie aarzeling bij de partners; dan volstaat een brief niet en moet mondeling toegelicht worden wat er met de gegevens gebeurt, hoe die bewaard worden en hoe zoektochten begeleid worden. De tegenpartij moet erop kunnen vertrouwen dat de gegevens niet zullen worden misbruikt. Vaak duiken er ook praktische problemen op en maken adoptiegegevens deel uit van een ruimer OCMW- of ziekenhuisdossier. De vraag rijst dan hoe deze gegevens gesorteerd en overgedragen kunnen worden. Dat is bijzonder moeilijk te regelen.

Het Vlaams Centrum voor Adoptie verzekert de bewaring en ontsluiting, en tracht de gegevens van geadopteerden en geboorteparenten in een digitaal bestand te brengen, wat als een titantenwerk wordt omschreven.

Het verzamelen van dossiers is gestart. Wie zich meldt bij het Vlaams Centrum voor Adoptie, het Zoekregister of 1712, krijgt een vervolgaanbod aan hulp en ondersteuning, in samenwerking met CAW's en cgg's, aangeboden. Voor de zoekvragen kunnen mensen terecht bij het Vlaams Centrum voor Adoptie en het Zoekregister. Een onafhankelijk zoek- en afstammingscentrum kan pas als de DNA-databank op punt staat.

Elke Van den Brandt informeert of de slachtoffers het nodig achten om ook de schuldvraag te beantwoorden. Heeft het Vlaams Parlement daar een rol in te spelen?

Freya Van den Bossche acht het van groot belang van minister Vandeuren te horen welke aanbevelingen hij wanneer en op welke manier ter harte neemt, en waarom hij bepaalde aanbevelingen eventueel niet uitvoert.

Ariane Van Den Berghe weet dat de vragen van slachtoffers heel erg variëren. Voor sommigen is de juridische schuldvraag heel belangrijk. Het panel heeft advies ingewonnen waaruit dat niet zo evident blijkt te zijn. In de meeste gevallen is de verjaringstermijn verstreken. In zeldzame gevallen kan wel

beargumenteerd worden dat het misdrijf tot vandaag voortduurt, in geval van schriftvervalsing bijvoorbeeld, als de moeder de afstandsakte niet zelf werkelijk heeft ondertekend. Die informatie is ook doorgegeven aan de hulplijn 1712.

III. Uiteenzetting door Marleen Adriaens, voorzitter van vzw Mater Matuta

Marleen Adriaens zegt dat het eindrapport voor Mater Matuta, geboortemoeders, geadopteerden en metiskinderen positief is. Het panel heeft alle aandachtspunten van Mater Matuta behandeld.

Vooreerst vroeg Mater Matuta een centraal zoekregister dat niet verbonden is aan een adoptiedienst. Eventueel kan daar de DNA-databank aan gekoppeld worden zodat zoekenden onmiddellijk alle informatie hebben. De adoptiedienst van Thérèse Wante heeft echter minstens drieduizend adoptiedossiers vernietigd. Ook zuster Marie-Johanna van Tamar heeft dossiers verbrand. Jo Labens van Gewenst Kind heeft het over 84 adoptiediensten voor 1989. Meer en meer mensen nemen contact op met Mater Matuta omdat ze denken dat hun ouders niet hun natuurlijke verwekkers zijn. Er zijn ook heel wat onderschuivingen geweest. Op geboorteaktes werden adoptieouders als natuurlijke ouders genoteerd. Mater Matuta acht één DNA-databank voor het hele land nodig. Kinderen werden immers tussen adoptiediensten in Vlaanderen en Wallonië uitgewisseld, en uiteraard ook met het buitenland. De databank moet ook door donorkinderen kunnen worden gebruikt. Ook metiskinderen kunnen gematcht worden aan hun Afrikaanse geboorteouders.

Over de hulplijn 1712 is Marleen Adriaens minder tevreden. In een klein krantenartikel werd de opstart aangekondigd. Heel wat geboortemoeders en adoptiekinderen bellen naar Mater Matuta en weten niet dat er een hulplijn bestaat. Ze moeten dan twee keer hun verhaal doen, wat ze niet graag doen en soms zelfs helemaal niet doen. Ze vraagt dan ook meer ruchtbaarheid te geven aan die hulplijn.

De erkennings- en bemiddelingscommissie zal enkel aanvragen behandelen die dateren van voor de decretale erkenning van adoptiediensten in 1989. Dat is jammer, want ook nadien zijn er misstanden. Zo is een goede tien jaar geleden in het Vlaams Parlement een vraag gesteld waarom een Mechels ziekenhuis toen nog altijd kinderen plaatste (*Parl.St.* VI.Parl. 2001-02, nr. 956/7).

Voorts vraagt Mater Matuta dat de hulpverlening verricht wordt door professioneel personeel met kennis over de adoptieproblematiek. Heel wat geadopteerden hebben het gevoel dat therapeuten hen niet begrijpen. Een betere opleiding van de begeleiders zou daaraan kunnen verhelpen.

Erkenning en excuses van instanties die meewerkten aan de adopties, zijn van harte welkom. Dat zal de heling van slachtoffers/overlevende bevorderen. Hopelijk zal dat rechtuit en duidelijk gebeuren, niet zoals de Kerk die de ene keer wel, en de andere keer geen excuses zal aanbieden. Niet voor iedereen zal dat volstaan. Sommigen willen schuld vaststellen. Voor hen heeft Mater Matuta een verzoekschrift in het Federaal Parlement ingediend om een onderzoekscommissie op te richten. Daarop is er vooralsnog geen antwoord gekomen.

Ook metiskinderen hebben correcte informatie nodig. Heel wat documenten over hen zijn vervalst: namen, data en geboorteplaatsen zijn veranderd. De informatie bestaat maar moet vrijgegeven worden. Ook dit is een nationale kwestie die een federale aanpak vraagt. De Afrikaanse geboortemoeders moeten via de media op

de hoogte gebracht worden van de evoluties in Vlaanderen, zodat ze bewust worden van de mogelijkheid om hun kind terug te vinden.

Wat de archivering betreft, moet er niet aan de instanties gevraagd worden hun dossiers over te brengen. Ze moeten ertoe verplicht worden.

Marleen Adriaens zal haar gegevens over het aantal adopties bezorgen aan het Vlaams Centrum voor Adoptie. Het gaat om oude statistieken. Daarin komt het getal dertigduizend naar voren, dat mevrouw Hutsebaut ook in haar boek 'Kleine Zondaars – Kerk en Kinderhandel' vermeldt.

In de vondelingenschuif werden op vijftien jaar tijd acht kinderen achtergelaten. Dat zijn er te veel maar of het een grond is om discrete en anonieme bevallingen mogelijk te maken, is voor de spreker geen uitgemaakte zaak. In Noord-Frankrijk komen niet alleen moeders uit Vlaanderen, maar ook uit Wallonië en Nederland bevallen. In België worden moeders soms door Belgische artsen doorverwezen naar Noord-Frankrijk. Vondelingen zullen er altijd zijn, zelfs als anonieme bevallingen worden toegestaan, zo zegt een Franse studie.

De lessen uit gedwongen adoptie moeten ook toegepast worden op interlandelijke adoptie. Sommige landen behandelen geboortemoeders op dezelfde manier als Vlaanderen zoveel jaren geleden. Zo onderzoekt Vlaanderen een adoptiekaanaal in Nigeria. Wallonië gebruikt het al. Elke maand komen de Nigeriaanse babyfabrieken in het nieuws. Meisjes worden gevangengezet. Jongens worden betaald om hen zwanger te maken. De kinderen worden bij geboorte weggenomen, de meisjes belanden in de prostitutie of op straat. De kinderen worden door Belgen geadopteerd.

Lorin Parys zegt dat de parlementsleden werken aan een voorstel van resolutie om de conclusies van het expertpanel, en de inbreng van Mater Matuta en andere getuigen in beleidsaanbevelingen om te zetten.

IV. Uiteenzetting door Jo Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Minister *Jo Vandeurzen* bedankt de experten die het rapport vorm hebben gegeven. De opdracht was het analyseren van de problematiek, het formuleren van advies over wegen om tot erkenning en herstel te komen, en het formuleren van beleidsaanbevelingen. Dat is op een ernstige en professionele manier gebeurd.

Het voorwerp van het rapport en de aanbevelingen waren de adopties in Vlaanderen vanaf de jaren vijftig tot en met 1989 van kinderen geboren in Vlaanderen, inclusief geboortes sous x in Frankrijk en metiskinderen die voor adoptie naar Vlaanderen werden gebracht. Het gaat om adopties waarover er problemenesignaleerd worden met de begeleiding van de geboortelouder/-moeder voor de afstand, de vrije en geïnformeerde instemming van de geboortelouder met de afstand, de nazorg van de geboortelouder die afstand deden en de nazorg voor de geadopteerde, in het bijzonder bij vragen over zijn afkomst.

Er zijn uit die periode geen exacte cijfers over (gedwongen) adopties beschikbaar. Dat komt omdat er geen centrale registratie was. Er was slechts een beperkte dossiervorming. Herinneringen gaan verloren, vervagen of zijn vernietigd. Dat doet echter geen afbreuk aan het feit dat deze situaties bestonden. Er zijn zeer levendige getuigenissen. Gedwongen adopties waren een

realiteit, waarmee men geconfronteerd wordt en waarop antwoorden moeten komen.

Een van de meest voor de hand liggende vragen is hoe dat is kunnen gebeuren. Zowel een ongeplande of ongewenste zwangerschap als de eventuele afstand zijn complex. De betrokkenen, meestal de moeder, worden bijna onvermijdelijk geconfronteerd met druk. Dat is thans waarschijnlijk nog steeds het geval.

Het expertenpanel stelt bij gedwongen adopties vast dat de sociale, maatschappelijke en juridische context een niet te onderschatten rol heeft gespeeld tot eind jaren zeventig. Er was geen wettelijk kader over bemiddeling bij adoptie. Er was een wildgroei aan actoren die zich erop profileerden. Er was een gebrek aan toezicht en specifieke professionaliteit. De maatschappelijke positie van een ongehuwde vrouw met een buitenechtelijk kind was benard door een gebrek aan alternatieven als anticonceptie, abortus of ondersteuning. Specifiek voor de metiskinderen was er de koloniale context.

Een aantal problemen is daartoe terug te brengen. Daarnaast worden er feiten signaleerd die binnen die historische context nooit hadden mogen gebeuren, zoals afstand tegen de uitdrukkelijke wil van de moeder en het laten ondertekenen van afstandsverklaringen zonder toelichting of vertaling. Dat zijn vormen van misleiding.

Er zijn negentien aanbevelingen geformuleerd, die in twee blokken kunnen worden geclusterd. Het eerste gaat over erkenning en herstel voor slachtoffers waarbij een belangrijke rol lijkt weggelegd voor een afstammingscentrum en DNA-databank, en voorts om aanbevelingen om het beleid inzake binnenlandse adoptie te verbeteren en om het debat over afstammingsvragen te voeden en te versterken.

Het expertenpanel vraagt blijvende aandacht voor zorgvuldige communicatie om culpabilisering te vermijden. Eenieder kan daarin een rol spelen, bijvoorbeeld in de communicatie over dit rapport en over eventuele initiatieven voor de erkenning van slachtoffers. In het algemeen kan dat door behoedzaam en genuanceerd te communiceren over afstand en adoptie, en door het vermijden van te stigmatiseren van wie afstand doet of overweegt. Het Vlaams Centrum voor Adoptie zal hier bijzondere aandacht aan moeten schenken.

In verband met erkenning en herstel op collectief niveau geeft het expertenpanel aan dat er publieke erkenning moet worden gegeven aan het leed van slachtoffers van gedwongen adoptie. Er is een verontschuldiging nodig voor het pas recent reageren op de meldingen. De experts verwijzen naar de organisatie van een officieel moment, zoals bij het historisch misbruik. Het is zinvol om op dat moment op te roepen om dossiers over te dragen aan het Vlaams Centrum voor Adoptie. Dat is een eenmalige gebeurtenis, maar het panel beveelt ook aan werk te maken van een tastbare en blijvende herinnering aan wat er gebeurd is. Er komt een tentoonstelling in het Museum Dr. Guislain.

Er is voorts herstel en erkenning op het individuele niveau. Er moet worden gezorgd voor hulp en ondersteuning van slachtoffers van gedwongen adoptie. Hun noden en verwachtingen zijn verschillend. Het aanbod moet hieraan tegemoet kunnen komen. Om slachtoffers van gedwongen adoptie te ondersteunen, is er een aantal acties op touw gezet, zoals 1712, dat als centraal en laagdrempelig aanspreekpunt dienst doet. Dat heeft al tot een beperkt aantal oproepen geleid. Bij de erkennings- en bemiddelingscommissie vond tot nog toe één bemiddelingsgesprek plaats. Wie ondersteuning bij zoektochten nodig heeft, kan terecht bij het Zoekregister en bij het Vlaams Centrum voor Adoptie. Het aanbieden van een hulpaanbod met voldoende adoptiespecifieke kennis gebeurt

in de eerstelijns ondersteuning door CAW's en op de tweede lijn door de cgg's voor wie baat heeft bij een intensievere therapie.

Een aantal specifieke acties is gericht op andere aanbevelingen: een onafhankelijke dienst die zoektochten begeleidt, een DNA-databank voor slachtoffers van gedwongen adoptie en een permanent aanspreekpunt voor slachtoffers van gedwongen adoptie. Het is de bedoeling die zaken in een breder geheel te plaatsen. De komende periode wordt vorm gegeven aan het concept van een afstammingscentrum met daaraan gekoppeld een DNA-databank en een register. De bedoeling is dat iedereen die geconfronteerd wordt met vragen over afstamming er terecht kan voor ondersteuning. Het Nederlandse Fiom staat hier model voor. Naast de technische interventies zoals de DNA-onderzoeken en het beheer van het register is het cruciaal dat het centrum ook kan zorgen voor begeleiding en ondersteuning van alle betrokken partijen. De expertise, zoals van het Zoekregister, moet daarin een plaats krijgen.

Het is een complexe materie. Een aantal leden van het expertenpanel zal een werkgroep oprichten om het concept van een afstammingscentrum te onderzoeken en na te denken over de voorwaarden waarbinnen dat zou kunnen functioneren. Heel wat zaken moeten worden bestudeerd: de scope en de doelgroep, het juridische kader voor de oprichting van het afstammingscentrum en de DNA-databank, het formuleren van voorstellen om problemen bij afstamming bij onder meer adoptie, draagmoederschap, vondelingen, embryo- of gameetdonatie te kunnen opvangen. Uiteraard moet ook het financiële en organisatorische kader en het raamwerk voor psychosociale ondersteuning worden uitgewerkt. De werkgroep bestaat onder meer uit ervaringsdeskundigen, een ethicus en een jurist. Er is voor 2016 een ruime rondetafel gepland.

Het expertenpanel stelt vast dat de huidige regelgeving en praktijk bij binnenlandse adoptie al sterk verbeterd is en niet meer te vergelijken is met de situatie tijdens de onderzochte periode. De belangrijkste verwezenlijking is het decreet van 1989 waardoor bemiddeling bij adoptie is voorbehouden aan erkende en gecontroleerde diensten met als centrale opdracht de begeleiding van alle partijen.

Er worden heel wat aanbevelingen geformuleerd om de huidige praktijk nog te verbeteren. Het gaat om het vereenvoudigen van de zoektochten en de begeleiding van geboorteouders, zoals de overdracht van dossiers aan het Vlaams Centrum voor Adoptie, een centrale registratie van alle adoptieregelingen voor het bewaren van dossiers, het recht op informatie en inzage recht. Heel wat van de aanbevelingen krijgen een plaats in het voorstel van decreet houdende regeling van de binnenlandse adoptie van kinderen en houdende wijziging van het decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 390/1). Een aantal aanbevelingen heeft met afstammingsingen in het algemeen te maken. De afgelopen jaren is er al heel wat veranderd op dit vlak, en de traditionele regels van het Burgerlijk Wetboek blijken niet meer te volstaan en geen antwoord te bieden op pertinente vragen zoals over onder meer anoniem donorschap, discrete bevalling of draagmoederschap. Het expertenpanel roept op om dringend werk te maken van deze federale materies. Het rapport is daarom bezorgd aan de bevoegde federale minister.

V. Vragen van de leden

Lorin Parys dankt het expertenpanel.

De experts stellen voor aandacht te schenken aan adoptie door minderjarige afstandsmoeders. Wat zal de minister met deze aanbeveling doen?

Hij informeert naar de timing voor de oprichting van een DNA-databank. Het is een moeilijk dossier dat afstemming vereist met de andere gewesten en het federale niveau. Het is hem niet duidelijk hoe dat moet gebeuren.

Vele actoren hebben zich tijdens de hoorzitting over gedwongen adopties (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 257/1) akkoord verklaard om dossiers over te dragen. Hij vraagt naar de stand van zaken. Zijn er dossiers binnengekomen van kerkelijke instanties of OCMW's?

Het is positief dat er een tentoonstelling komt in het Museum Dr. Guislain.

Wie vragen heeft, kan terecht bij 1712. Wordt daar nog extra publiciteit aan gegeven?

Elke Van den Brandt bedankt de experts voor het diepgaande werk.

Katrien Schryvers sluit zich daarbij aan. Ze vindt het positief dat er na de resolutie betreffende de erkenning van de slachtoffers en overlevers van de gedwongen adopties in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 220/1) van januari 2015 al een aantal initiatieven is genomen, zoals 1712 of de mogelijkheden om zich tot de erkennings- en bemiddelingscommissie te richten. Het nieuwe voorstel van resolutie betreffende de erkenning van de slachtoffers en overlevers van de gedwongen adopties in Vlaanderen en de eindevaluatie van het expertenpanel (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 406/1) gaat verder in op een aantal elementen uit het rapport, zoals de minderjarige afstandsmoeders.

Ze kijkt uit naar de evolutie van het afstammingscentrum. Als dat een resultaat is van de hoorzittingen, dan leidt dat veel verder dan alleen de slachtoffers van gedwongen adopties. Het is een enorme opdracht, maar het is goed dat er verder aan wordt gewerkt.

Minister *Jo Vandeurzen* heeft niet het aanvoelen dat er voor minderjarige afstandsmoeders nieuwe regelgeving moet worden gemaakt. De diensten moeten aandacht hebben voor de expertise en competenties om met die situatie te kunnen omgaan. De experts zeggen niet dat een bijkomend regelgevend kader nodig is.

Het afstammingscentrum is behoorlijk complex, zoals blijkt uit de Nederlandse ervaring. Er is afstemming met andere niveaus nodig. In de loop van 2016 verwacht de minister met de uitvoering te kunnen starten. Het moet dan duidelijk zijn hoe het centrum gepositioneerd en gefinancierd wordt. Het volledig operationaliseren hangt van zoveel externe factoren af dat het moeilijk is er een timing voor te geven. Die kan pas gegeven worden als er een gedocumenteerd model is dat met al de betrokkenen kan worden doorgenomen.

Vijf CIG's hebben hun dossiers overgedragen. Er is overleg met OCMW's en VVSG gepland. Er zijn ziekenhuizen aangeschreven en enkele daarvan hebben dossiers overgedragen.

Een nieuwe campagne om via 1712 over deze problematiek te spreken, moet worden gekoppeld aan een mediamoment. Indien het Vlaams Parlement overweegt zo een moment te organiseren, dan wordt dat best in samenwerking met 1712 gedaan. De twee samen kunnen elkaar versterken.

Lorin Parys vraagt om bij de betrokken instanties nog eens aan te dringen op de overdracht van de dossiers. De suggestie om 1712 in de verf te zetten en dat te laten samensporen met een eventueel moment van het Vlaams Parlement lijkt een logische suggestie. Hij hoopt dat het voorstel van resolutie betreffende de erkenning van de slachtoffers en overlevers van de gedwongen adopties in Vlaanderen en de eindevaluatie van het expertenpanel op unanieme instemming kunnen rekenen.

Bart VAN MALDEREN,
voorzitter

Lorin PARYS
Katrien SCHRYVERS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CAW	centrum algemeen welzijnswerk
cgg	centrum voor geestelijke gezondheidszorg
CIG	centrum voor integrale gezinszorg
DNA	desoxyribonucleic acid
FIOM	specialist bij ongewenste zwangerschap en afstammingsvragen
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten